

Ez a rendkívül gazdag és a szellem megnyilatkozása iránt szokatlanul fogékony lélek szívós akarattal veti fel maga számára a legnagyobb problémákat s azt mondhatjuk, hogy az *Ördög szekere* című történelmi regényében is egy nagy lélektani problémával birkózik, amikor Báthori Annát egy nagy tragikus szerelem áldozatául rajzolja meg. A magyar lélek és a magyar sors szerelme, egyedül való nehéz kérdése készíti arra, hogy síkra szálljon A d y mellett éppen annak a nagy örökségnek érdekében, amelyet a történelem az *erdélyi lélek* kialakítása által ajándékozott az egész magyarságnak. Egyházi beszédeit és elmélkedéseit, előadásait és értekezéseit is ez a mély személyiségkarakter teszi olyan értékesekké és a személyiség mellett a kor és faj dokumentumaivá. M a k k a i nak minden írása belőle nő ki szinte természeti szükségszerűséggel és szinte kivétel nélkül minden írásán ott leng a léleknek bizonyos fájdalma, amely csak azért nem tudja ezt a lelket leigázni, mert a hit bensősége mindig felemeli a vigaszt és reménységet ajándékozó isteni szeretethez.

Vannak olyanok — mondhatja valaki — akik M a k k a i nak nem minden véleményében osztoznak, sőt olyanok is, akik szöges ellentétbe helyezkednek vele. Ez igaz. Ezt ő is tudja. Mi magunk sem fogadjuk el az ő felfogását minden pontjában, pedig mi igazán szerető gondossággal állottunk ott szellemiségének első sarjadozásánál, hogy erőnkhez képest segítséget nyújtsunk neki, mikor a segítségnek szükségét érzi. De nem is ez a kérdés itt, hogy vajjon mindenki egyetért-e M a k k a i fejtegetésével és osztja-e az ő álláspontját mindenkiben. A fő itt az, hogy a M a k k a i egész munkásságában a szellem lüktető élete áramlik ki, megtermékenyítvén mindazok gondolkodását, akik a lét és az élet nagy kérdéseire lelkiismeretesen keresik a feleletet. Innen van, hogy M a k k a i nak minden elmélkedése az élet eleven lüktetéséről tesz tanúbizonyságot, s ezzel a lüktető élettel új élet-tevékenységeket fakaszt.

M a k k a i Sándor a magyarság mai idejében az élet örökkévaló értékei mellett tesz tanúságot s a szikkadó lelkekben új élet reménységét kelti.

(Szeged.)

Bartók György.

ISTEN IGÁJÁBAN.

Valaki a kezébe vészi ennek a háborúval, és a háború utáni mégháborúsabb-sorssal agyonsújtott Európának egy kis darabját, és azt mondja: — Erdély. Valaki, a művész tudatosságával könyvvé formálja az emberi szenvedés ezer arcát a háború lelkesült megindulásától szerencsétlen befejezéséig, régenbevált igazságok elbukását, az individuum problémáit és az elsodort sorsú magyarság problémáit, s azt a misztikus valamit, amit úgy hívunk, hogy emberi lélek, aminek a televényéből ezer elbukás után is új ideálok hajtanak.

Fiatl papnövendék Hargithay József, mikor először találkozunk vele s a meggyőződése ellenére, csak a nehéz anyagi körülmények szüksége folytán pappá lett ember minden belső tusakodását végigéljük vele. Jön a végleges pappá szentelés, az első mise egy kis székely faluban, s az első találkozás a sorssújtott néppel, akinek a fiatal pap fiatalsága egész lelkesültségével támasza, orvosa, prófétája akar lenni. Látjuk a parasztok elkeseredett küzdelmét mindennapi kenyerükért a földdel, a bankkal és a sorssal, s a pap tehetetlenségének a szomorúságát a szenvedések ilyen rettenthetetlen árijával szemben. Akkor kitör a há-

ború s a lelkes önkéntes hadbavonulások után jön az elfásulás, a szenvedés és a nyomor a felismerésig: „Uristen, teljes szívemből szánom és bánom, hogy örvendtem a háborúnak“. Meginognak az ideálok, s az ember és az emberek lelkében elvesztik patinásmultú varázsserejüket a köztudatú igazságok. Mint egy kártyavár, dől össze a társadalmi rendnek nevezett bástya, s akkor jön a végleges összeomlás: a románok elfoglalják Erdélyt. A fiatal pap minden lelkesült meggyőződése és hite velebukik ezzel az ideálok csillaghullásával. Elhagyja a papi pályát, s a családi élet szűk körében talál feleletet minden válasz nélkül maradt kérdéseire.

Körülbelül ez a regény eseményeinek a szűkrefoglalása. De Nyirő József egy egész világot láttat meg velünk ebben a könyvben, egy szenvedő és sorsvert világot, aminek egy egész és igaz ember áll a közepén. Minden papi elfogultságtól menten néz és lát és olyanoknak látja az embereket és ezt a csapásokkal ezerszeresen sújtott kort, mint amilyen a valóságban: sötétnek, tragikusnak, és mégis minden atomjában szépnek. A látó ember szeme és a művész keze kellett ahhoz, hogy ez akönyv így megíródhasson, mely az emberi lélek mélységeiből jött, és minden igazsága ezek vérével vagy verejtékével kapott tűzkeresztséget. Igaz és emberi ez a könyv, az örökélő ember himnusza az örökélő Istenhez, aki közelebb áll hozzánk, semhogy babonák vagy dogmák elválaszthatnának tőle.

(Kolozsvár.)

Korponay Mária.

BÖHM KÁROLY ÖNÉLETRAJZA.

Mutatvány a szegedi Bethlen Gábor-Kör legújabb kiadványából.

Születtem 1846 Sept. 17-én reggeli 1 és fél óraker; furcsa, a föld a rák csillagzatában állott, mintha a boldogság ama fokozatos fogyását akarta volna a természet már születésemnél kijelölni. Szülővárosom Beszterce-Bánya, embe-
rektől lakva, kik csak addig barátaid, míg hátukon ülsz, ha érzik a teher letün-
tét, szidalmazzák a lerázott kegyencét. Atyám Teophil, Vasvármegye Retten-
bach nevű falujából jött oda 1830-ban s nőül vette Zsufay Annát, kivel nemzett
3 leányt és 4 fiút, akik közül most már csak én, Teréz és Cecilia nővéreim ma-
radtunk fel. Volt pedig atyám becsületes kovácmester, ki Pesten két évig tanulta
a baromrivoslást s így baromrivos is egy személyben. Kis koromban betegség-
ben majd meghaltam s apám már készült beszédet csináltatni a pappal, midőn
isten tudja, valami hánytatóval elszenderült éleztelmememet visszahozták. 1849
Sept. 3-kán elvesztettem édesanyámat, mikor is nővéreim kezébe kerültem, kik
dacára annak, hogy mostohát kaptunk, meg is tartották a hatalmat felettem,
mindaddig, míg el nem távoztam hazulról.

Végrendeletileg Rosenauer Lajos úr lön gyámatyám. Viszálykodások az
örökség ügyében szétdarabolták a családot, magamra hagyattam ezen egoisticus
perek között s így lelkileg megtörve elváltam szüleim sírjától s árván jöttem
vissza Pozsonyba a VII. osztályba.